

Кремера, вирішення крос-культурних проблемних ситуацій, зустрічі студентів з представниками національних меншин, етнічних, расових груп та ін.).

ЛІТЕРАТУРА

1. Козубовська, О. Байбакова, С. Шпеник. Підготовка соціальних працівників США до міжкультурної взаємодії у професійній діяльності: монографія / Козубовська І., Байбакова О., Шпеник С. – Ужгород: ПП «АУТДОР-ШАРК», 2016. – 200 с.
2. Собчак Н.М. Зміст і форми професійної підготовки соціальних працівників у системі неперервної освіти США: Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Надія Мирославівна Собак. – Тернопіль, 2004. – 20 с.
3. Соціальна робота : Підручник / За ред. Н. Г. Ничкало. – Тернопіль: ВАТ «ТВПК «Збруч», 2010. – 340 с.
4. Goldberg Gale, Ruth Middleman. The Structural Approach to Direct Practice in Social Work / Gale Goldberg, Middleman Ruth. – New York: Columbia University Press, 2009. – 297 p.

М. В Прохорець

*студентка III курсу групи СП-31 психолого-природного факультету
Рівненського державного гуманітарного університету
marta.milatova29@gmail.com*

*Науковий керівник –
доцент кафедри педагогіки,
освітнього менеджменту та соціальної роботи
Рівненського державного гуманітарного університету
Оксенюк О.В.*

СПЕЦИФІКА РОБОТИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ІЗ КЛІЄНТАМИ ГРУП РИЗИКУ

У соціальній сфері існує поняття «проблемна ситуація». У практиці соціальної роботи це поняття пояснюється через такі терміни, як «ризик» і «група ризику».

Ризик – це ситуативна характеристика проблемної діяльності, що означає невизначеність її наслідків, при якій можливі альтернативні варіанти помилки або успіху. Саме на основі поняття ризику виникає поняття групи ризику.

Групи ризику – це категорії людей, соціальний стан яких за тими або іншими ознаками не має стабільності; таким категоріям людей, практично, неможливо поодиноці перебороти труднощі, що виникли в їхньому житті, що спроможні призвести до втрати ними соціальної значимості, духовності, особистого морального образу [2, с.36].

До груп ризику відносять наступні категорії людей: інваліди; діти-сироти; діти з відхиленою (асоціальною, девіантною) поведінкою; літні і розумово відсталі люди; біженці; особи, які зазнали насильства; алкоголіки; наркомани; бездомні; жертви

екологічних катастроф; злочинці; хворі на СНІД; люди, які займаються проституцією; обдаровані люди, які відчувають труднощі у спілкуванні («важкі» для інших) [1, с.55].

Серед усіх представників груп ризику найбільш проблемними (в міру найбільш загальних соціальних ознак) є такі: дезадаптанти – ті, що порушують процес взаємодії людини з навколишнім середовищем; девіанти – ті, що проявляють поведінку, яка відхиляється від норми; деприванти-делінквенти – ті, які вчинили незаконні дії; маргінали [2, с.40]. Девіанти – це особи девіантної (що відхиляється) поведінки, такої, що не узгоджується з нормами, не відповідає сподіванням соціальної групи або соціуму в цілому. Маргінали (відторгнені суспільством особи) – індивіди, які втратили ознаки приналежності до стабільного соціального інституту, прошарку, групи в межах сформованих соціальних стосунків, що знаходяться у проміжному стані між ними. Ту основу, що постійно розповсюджує маргінальність як масове явище, представляють три категорії індивідів: які не бажають розділяти ціннісні орієнтації; неієздатні адекватно інтегруватися в товариство в силу своїх інтелектуальних, психічних або соціальних особливостей; які мають вроджені відхилення від прийнятих норм.

Методи роботи з групами ризику – це сукупність прийомів і способів, які використовуються для стимулювання й розвитку потенційних можливостей особистості, конструктивної діяльності щодо зміни несприятливої життєвої ситуації чи розв'язання проблем клієнтів і досягнення різноманітних завдань психологів, соціальних працівників, педагогів, які працюють з цими групами [1, с.62]. У такому трактуванні метод виконує подвійну роль, оскільки з однієї сторони він виступає як спосіб, шлях пізнання і застосування знань, що вироблені в науках про життєдіяльність людини і соціально-психологічній практиці; а з іншої, – це конкретна дія, що сприяє якісній зміні об'єкта (суб'єкта). У практиці роботи з групами ризику використовують різноманітні методи, які виникли та розвинулися в межах наук про людину, зокрема педагогіки, психології, соціології, соціальної роботи [2, с.43].

Робота з клієнтами груп ризику передбачає реалізацію таких аспектів: допомога клієнтам у запобіганні антисоціальним проявам у своїй поведінці; виправлення засуджених і повернення їх до способу життя, що схвалюється суспільством; використання технологій соціальної реабілітації людини для її повернення до повноцінного, законотворчого життя в суспільстві; установлення зворотного зв'язку, проведення опитувань, узагальнень, зіставлень та інтерпретацій у врегулюванні конфліктів, формулюванні цілей, прогнозуванні поведінки клієнтів антисоціальної спрямованості [3, с.75]. Робота з маргіналами передбачає облік і реалізацію таких обставин: опора на сильну об'єднуючу ідею, що спроможна згуртувати індивідів і надихнути їх на свідомі жертви й зусилля щодо подолання труднощів; опора на моральну, психологічну й економічну підтримку, що спроможна запобігти процесу розпаду соціальних зв'язків індивіда або групи, надання допомоги маргіналу як у знаходженні нового місця в житті, так і в пошуку можливостей самоствердження в новому статусі; профілактика спадкової маргінальності, тобто максимальне надання дітям маргіналів можливостей користування своїми правами,

полегшення їх доступу до освіти, оволодіння перспективними спеціальностями, соціального розвитку.

Для особистостей маргінального типу характерні загальні особливості соціально-психологічного плану: стан непевності, коливання між агресивністю і пригніченістю, наявність екстремізму, спроможності бути об'єктом маніпулювання; нестійкість, схильність до впливу не розуму, а спонукань і настроїв; насторожене ставлення до можливостей змін, схильність до агресивного захисту свого статусу через страх перед подальшим погіршенням положення; невміння користуватися демократичними інструментами для захисту своїх прав і свобод, що нерідко підштовхує до екстремістських форм протесту [1, с.87].

Отже, соціальна робота, певною мірою, – це завжди робота в умовах проблемної ситуації із клієнтами груп ризику. Проблемна ситуація – це характеристика стану соціокультурного життя суспільства на індивідуальному, груповому й загальносоціальному рівнях, при якому під дією визначених (зовнішніх або внутрішніх) чинників раніше стали процеси способу життя і взаємодії людей здаються порушеними, а механізми відновлення балансу таких стосунків і зв'язків відсутні. Проблемна ситуація в соціальній роботі диктує спрямованість її організації й змісту на проблемно-орієнтований підхід, що означає відповідне рішення проблем клієнтів соціальної роботи з акцентом на усвідомлення, стимулювання й підтримку їх власних ресурсів і здібностей. Головне, що повинен урахувувати соціальний працівник, – це те, що його діяльність не є вузько спеціалізованою, а являє собою широкий спектр послуг, наданих різноманітним групам клієнтів із так званих проблемних груп або груп ризику. Також необхідно зазначити, що у професійному плані робота соціального педагога із представниками проблемних груп пов'язана із проблемою його власного соціального ризику (відчуття емоційного виснаження, наявність ворожості стосовно клієнтів і психосоматичних захворювань; негативна самооцінка, зростання агресивності й почуття провини тощо). Звідси, виникає необхідність захисту самого соціального працівника, який працює з представниками проблемних груп клієнтів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Капська А. Актуальні проблеми соціально-педагогічної роботи. К., 2001 – С.
2. Соціальна робота з різними категоріями населення: методичні вказівки до самостійного вивчення курсу напряму підготовки «Соціальна робота» / Л. Якубова. – Хмельницький: ХНУ, 2013. – 96 с.
3. Соціальна робота. В 3-х ч. / За ред. Семигіної Т., Григи І. — К.: Києво-Могилянська академія, 2004. — Ч. 2. Теорії та методи соціальної роботи. – С.